

УДК: 336.71

Тарасевич Наталія

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри банківської справи,

Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

E-mail: tarasevich-nv@rambler.ru

Козиренко Олена

Студентка кредитно-економічного факультета,

Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

E-mail: kozyrenko94@mail.ua

СУТНІСТЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ КАПІТАЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Natalia Tarasevych

Associate professor, Banking Department.

Odessa National Economic University, Ukraine

E-mail: tarasevich-nv@rambler.ru

Elena Kozyrenko

Student of credit and economic faculty

Odessa national economic University, Odessa, Ukraine

E-mail: kozyrenko94@mail.ua

THE NATURE AND NECESSITY OF CAPITALIZATION OF THE BANKING SYSTEM

Анотація

Актуальність. Капіталізація банку та банківської системи являється одним з найважливішим показником фінансової стійкості та основою для діяльності будь-якої банківської установи.

Мета. Проаналізувати необхідність та основні напрямки підвищення капіталізації банківських установ.

Результати. Проаналізовані різноманітні способи підвищення капіталізації банківських установ дозволяють обрати найбільш оптимальний варіант підвищення капіталізації або комбінувати декілька варіантів в залежності від різноманітних економічних умов, що виникають в процесі діяльності банків.

Перспективи. Отримані в роботі результати спрямовані на вирішення наукової задачі, що полягає в розвитку науково-методичних підходів до побудови системи моніторингу на промисловому підприємстві та розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення його інструментарію, спрямованого на забезпечення досягнення цілей діяльності підприємства в поточному та перспективному періодах.?

Ключові слова: банківський капітал, банківська система, достатність банківського капіталу, капіталізація, фінансова стабільність

Abstract

Relevance. Capitalization of the Bank and the banking system is one of the most important indicator of financial stability and the basis for the activities of any banking institution.

Goal. To perform the necessity and the main directions of increase of capitalization of banking institutions.

Results. Analyzed the different ways of increasing the capitalization of banking institutions allow you to choose the most optimum variant of increase of capitalization or combine several options, depending on various economic conditions arising in the course of banking activities.

Prospects. The obtained results are aimed at the solution of a scientific problem, which consists in development of scientific-methodological approaches to the construction of the monitoring system at the industrial enterprise and the development of practical recommendations on improving the tools aimed at achievement of the goals of the enterprise in current and future periods.?

Key words: Bank capital, banking system, the adequacy of Bank capital, capitalization, financial stability

Аннотация

Актуальность. Капитализация банка и банковской системы является одним из важнейшим показателем финансовой устойчивости и основой для деятельности любого банковского учреждения.

Цель. Проанализировать необходимость и основные направления повышения капитализации банковских учреждений.

Результаты. Проанализированы различные способы повышения капитализации банковских учреждений позволяют выбрать наиболее оптимальный вариант повышения капитализации или комбинировать несколько вариантов в зависимости от различных экономических условий, возникающих в процессе деятельности банков.

Перспективы. Полученные в работе результаты направлены на решение научной задачи, заключающейся в развитии научно-методических подходов к построению системы мониторинга на промышленном предприятии и разработке практических рекомендаций по совершенствованию его инструментария, направленного на обеспечение достижения целей деятельности предприятия в текущем и перспективном периодах.?

Ключевые слова: банковский капитал, банковская система, достаточность банковского капитала, капитализация, финансовая стабильность

Актуальність (Introduction). Стабільність та ефективність функціонування, а також постійне зростання економіки країни головним чином залежить від стабільного та стійкого функціонування банківської системи. Банківський капітал являється основою функціонування банківських установ упродовж усієї діяльності, а високий рівень капіталізації сприяє фінансовій стійкості банків, стабільності національної валюти та активує інвестиційну діяльність комерційних банків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Дослідженню основних аспектів складної і багатопланової проблеми капіталізації банківської системи та основних напрямків її підвищення займалися багато зарубіжних та вітчизняних вчених, а особливо актуальними ці дослідження виявились у кризові та посткризові періоди. Серед провідних українських економістів можна виділити: М. Д. Алексеєнко, О.Д. Василика, О.В. Васюренка, А.С. Гальчинського, О.В. Дзюблюка, Т.Т. Ковальчука, А.М. Мороза, В. Прадун, С.В. Мочерного, Д.В. Полозенка, М.І. Савлука, В.М. Федосова; західних економістів: Г. Асхауера, Б. Бухвальда, Е.Н. Василишена, Е.Ф. Жукова, В.І. Колесникова, В.В. Кисельова, О.І. Лаврушина, Ф. Мишкіна, Е. Ріда, П. Роуза, Дж. Сінкі, Тімоті У. Коха. Наявність великої кількості поглядів та публікацій робить цю проблему надзвичайно дискусійною та актуальною.

Мета (Purpose). Метою статті є розкриття сутності поняття «капіталізація банків», аналіз сучасних тенденцій розвитку банківського капіталу, розкриття діючої практики з проблемних питань капіталізації банків України, а також розгляд найбільш прийнятних на сьогодні шляхів підвищення рівня капіталізації банківської системи України.

Результати (Results).

Вважається, що загальним показником рівня забезпеченості капіталом як окремого банку, так і всієї банківської системи, є рівень капіталізації. Та й це поняття різними економістами трактується по-різному. Фінансово-економічний словник під редакцією А.Г. Загороднього та Г.Л. Вознюка

трактує це поняття з трьох точок зору: “Капіталізація – це, по-перше, перетворення доданої вартості (нерозподіленого прибутку) на капітал; по-друге, процес формування фіктивного капіталу у вигляді акцій, облігацій та інших цінних паперів; по-третє, процес реалізації майна підприємства з метою збільшення грошового капіталу” [1, с.250]

Так, в «Енциклопедії банківської справи» поняття капіталізація – це спрямування частини прибутку на збільшення власного капіталу банку (реінвестування чистого прибутку); метод оцінки вартості майна підприємства, фірми за розміром доходу, прибутку, який вони отримують [2, с.277].

Проблема капіталізації – це проблема недостатньої адекватності капіталів банків до розміру сформованих ними активів. Тобто проблема полягає не у кількісній, а у якісній площині. Проблема капіталізації – це проблема загальної фінансової стабільності та автономності банківської системи, а отже, проблема належного обслуговування банками прийнятих на себе грошових зобов’язань. Проблема капіталізації – це проблема формування фінансового підмурку банківської системи. Від його якості залежить надійність всієї економічної системи та динаміка подальшого розвитку.[3]

Багато вчених-економістів стверджують, що рівень капіталізації банківської системи України є недостатнім. Наприклад, В.С. Марцин бачить основну проблему капіталізації у недостатній адекватності капіталів банків відповідно до обсягу сформованих ними активів і належного обслуговування узятих на себе грошових зобов’язань. [4] Г. А. Крамаренко стверджує, що капіталізація банків на сьогодні є номінальною, і задається адміністративними і законодавчо-нормативними актами, оскільки практично відсутній вторинний фондовий ринок банківських фінансових активів. [5]

Потреба в нарощуванні капіталу банків зростає, цьому сприяє дія наступних факторів:

- по-перше, достатній обсяг власного капіталу є необхідною умовою успішного виконання банками своєї посередницької функції у перерозподілі грошових ресурсів, ефективного кредитування виробничого процесу та

просування товарів і послуг на ринок;

- по-друге, рівень капіталізації визначає довіру до банківської системи з боку клієнтів, а відтак є однією із головних умов підтримання її фінансової стабільності;

- по-третє, достатня капіталізація банку є необхідним елементом у системі заходів щодо забезпечення його конкурентоспроможності на ринку [6, с.102]. Це конкуренція між українськими банками за надання угод, за платоспроможність позичальника тощо, а також конкуренція між українськими банками і банками-нерезидентами;

-збільшення обсягів угод з цінними паперами (потрібний наявний капітал у банку);

-залучення коштів зовнішніх інвесторів (на ринку капіталів вони вважають банки найризикованішими установами);

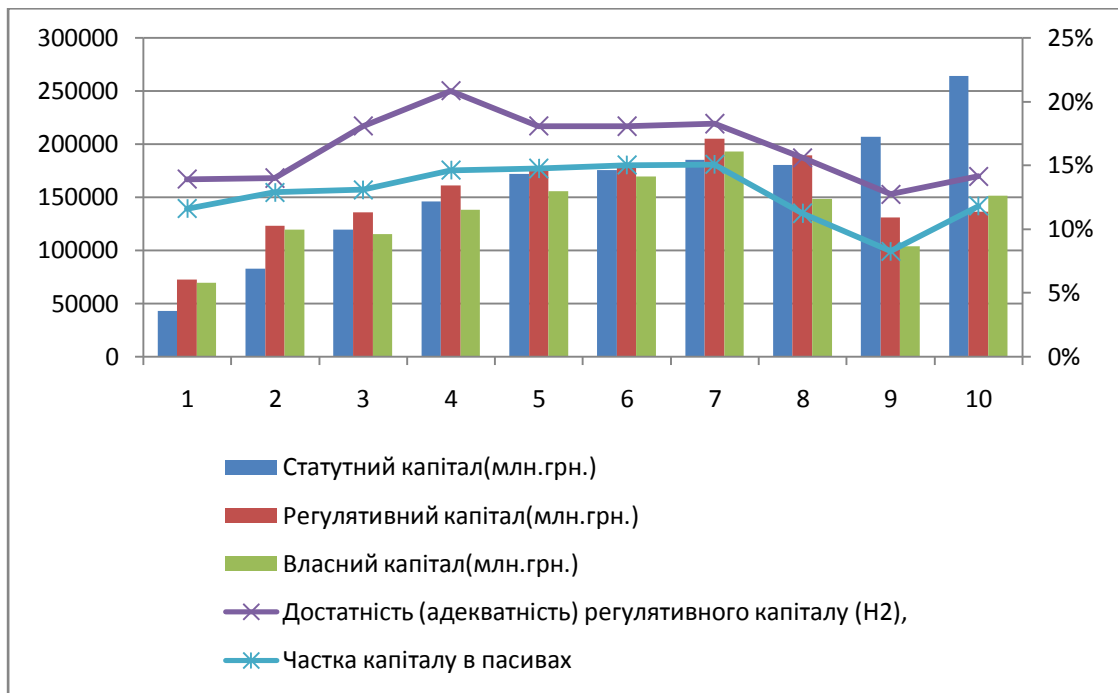
- зростання інфляції (збільшуючи обсяги активів і пасивів, інфляція разом з тим зменшує капітал банку);

-нестійкий характер економіки, який спонукає банки до значних ризиків, пов'язаних із прагненням мати стабільні прибутки.[7]

Таблиця 1

Основні показники власного капіталу банків України

№ з/п	Назва показника	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	01.09.2016
1	Статутний капітал(млн.грн.)	42873	82454	119189	145857	171865	175204	185239	180150	206387	263 998
2	Регулятивний капітал(млн.грн.)	72265	123066	135802	160897	178454	178909	204976	188949	130974	135 903
3	Власний капітал(млн.грн.)	69578	119263	115175	137725	155487	169320	192599	148023	103713	151 366
4	Достатність (адекватність) регулятивного капіталу (Н2),	14%	14%	18%	21%	18%	18%	18%	16%	13%	14%
5	Частка капіталу в пасивах	12%	13%	13%	15%	15%	15%	15%	11%	8%	12%
6	Рентабельність капіталу, %	12,67	8,51	-32,52	-10,19	-5,27	3,03	0,81	-30,46	-51,91	-7,48

Рис. 1. Динаміка основних показників власного капіталу банків України

Отже, за період 2008-2016 рр. спостерігається значна докапіталізація банківської системи України, при цьому кількість банків зменшилась майже вдвічі. Достатність регулятивного капіталу на протязі усього періоду відповідає нормативному значенню в 10%. Рентабельність капіталу у кризові періоди розвитку економіки має від'ємне значення, а отже банківська система України являється збитковою.

З огляду на значні обсяги до капіталізації ряду банківських установ та виключення з порядку розрахунку статистичних показників НБУ банків, що визнано неплатоспроможними, обсяг власного капіталу банківської системи України протягом 8 місяців 2016 року збільшився на та станом на 01.09.2016 становить 151 366 млн.грн. Адекватність регулятивного капіталу станом на 01.09.2016 р. відповідає гранично встановленому мінімуму в 10% і на 01.09.2016 складає 14%(див. таб.1)

Як бачимо, капітал банківської системи України стабільно збільшується, не дивлячись на те, що кількість банків значно зменшується. Додатково можна зазначити, що Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання негативному впливу на стабільність

банківської системи» від 04.07.2014 р. № 1586-VII, мінімальний розмір статутного капіталу на момент державної реєстрації юридичної особи, яка має намір здійснювати банківську діяльність, збільшено з 120 млн.грн. до 500 млн.грн.

З метою виконання положень Закону, НБУ розроблено графік поступового приведення статутного капіталу у відповідність до вимог, а саме до розміру, не меншого ніж:

- 120 мільйонів гривень – до 17 червня 2016 року;
- 200 мільйонів гривень – до 11 липня 2017 року;
- 300 мільйонів гривень – до 11 липня 2018 року;
- 400 мільйонів гривень – до 11 липня 2019 року;
- 450 мільйонів гривень – до 11 липня 2020 року;
- 500 мільйонів гривень – до 11 липня 2024 року;[8]

Щоб вирішити проблему щодо підвищення рівня капіталізації та надійності банківської системи України необхідно вжити ряд заходів:

- поліпшити якість капіталу та забезпечити достатній рівень покриття ним ризиків, що приймаються банками. Для цього потрібно посилити контроль ризик-менеджменту у банках, а саме впровадження рекомендацій Базельського комітету (Базель II, Базель III)

- збільшувати показник адекватності капіталу через консолідацію банківської системи України (консорціумне кредитування, створення банківських об'єднань, злиття банків, їх реорганізація). У сучасних умовах України реорганізація шляхом об'єднання з успішнішим банком є ефективним методом підвищення обсягів банківського капіталу, що дасть змогу значно збільшити розмір активів і депозитів, призведе до підвищення ринкової вартості акцій новоствореної установи. Головною перешкодою, що може виникнути при об'єднанні банків, є проблема поєднання інтересів акціонерів банків, які мають утворити нову фінансово-кредитну установу, оскільки власники окремих банків неохоче йтимуть на втрату контролю над своєю власністю заради невеликої частини акцій в об'єднаному банку.

- проведення обов'язкового стрес-тестування усіх банківських установ та банківської системи загалом, що дозволить протистояти банківським кризам із мінімальними втратами та збереженням достатнього рівня капіталізації. Найприйнятнішим методом для проведення стрес-тестування банківської системи є метод сценарного аналізу, що дає змогу оцінити рівень впливу факторів ризику при розгортанні кількох альтернативних сценаріїв (песимістичного та оптимістичного);

- стимулювати залучення власного банківського прибутку для інвестицій у капітал шляхом звільнення від оподаткування частини прибутку кредитних установ, спрямовану на підвищення рівня їх капіталізації, стимулювати інвесторів звільненням від податків на прибуток, який спрямовується на капіталізацію банків;

- стимулювати приплив капіталу у банки за рахунок активного залучення коштів акціонерів, у тому числі портфельних інвесторів;

- залучення у статутні капітали комерційних банків грошових коштів населення. На сьогодні офіційна статистика свідчить, що поза банками перебуває 63 мільярди гривень готівкових коштів. За іншими неофіційними оцінками на руках у населення близько 125 мільярдів гривень.

- з метою уникнення можливого деструктивного впливу міжнародних фінансових потоків на банківську систему України, потрібно встановити економічну межу оптимального впливу зарубіжного капіталу на вітчизняні банки на рівні 40-45% від капіталу усіх банків. Адже існує низка фінансових ризиків, пов'язаних зі зростанням іноземного банківського капіталу, що можуть призвести до втрати суверенітету у сфері грошово-кредитної політики, можливого посилення нестабільності, несподіваних коливань ліквідності банків, імовірного відпливу фінансових ресурсів. До того ж власники іноземного капіталу передусім керуються власними інтересами, а не пріоритетами розвитку банківської системи та економіки України;

З огляду на пріоритетні джерела та напрями докапіталізації банків міжнародних вимог регулювання банківської діяльності до капіталу і

ліквідності в контексті Базельських стандартів, світових тенденцій злиття та поглинання, а також сучасні умови господарювання української економіки, основними елементами механізму забезпечення підвищення рівня капіталізації банківських установ можна виділити:

- 1) емісія акцій;
- 2) нерозподілений прибуток банків;
- 3) управління витратами;
- 4) процеси консолідації та концентрації банківського капіталу

Для розв'язання проблем достатності капіталу, а також і багатьох інших, з якими стикається та чи інша банківська установа у процесі формування, розміщення і використання ресурсного потенціалу доцільно використовувати модель формування і управління капіталом банку.

Модель формування і управління капіталом банку містить три блоки, які необхідно вводити до її складу - це ресурсне регулювання, ресурсне формування та оптимізація ресурсної бази.

Ресурсне регулювання стосується внутрішніх і зовнішніх факторів, які зумовлюють найістотніший вплив на формування системи ресурсного забезпечення комерційного банку. До внутрішніх факторів належать:

- тактика й стратегія банку на грошово-кредитному ринку (спеціалізація чи універсалізація кредитної політики, оптимізація депозитної політики);
- оцінка і рівень забезпечення ризиків власним капіталом;
- тенденції фінансової результативності.

Що стосується зовнішніх факторів, то до них відносять:

- регулювання діяльності банку з боку НБУ шляхом встановлення обов'язкових економічних нормативів;
- державне регулювання грошово-кредитного ринку (встановлення облікової ставки, норми обов'язкових резервів, тощо);
- правове і нормативне середовище (податкове, валютне, антимонопольне законодавство);
- рівень конкуренції на грошово-кредитному ринку та інші.

Ресурсне забезпечення відображає шляхи формування обсягу ресурсної бази, достатньої для забезпечення ефективної банківської діяльності. Цей блок моделі складається з таких елементів:

- управління власним капіталом (сумою основного і додаткового капіталу за мінусом відрахувань);
- нарощування акціонерного капіталу, реалізація ефективної дивідендної політики;
- створення й зміцнення бази залучених та запозичених ресурсів;
- удосконалення механізму мобілізації ресурсів клієнтів шляхом освоєння нових видів операцій, банківських технологій і ринків для зростання обсягу ресурсного потенціалу;
- забезпечення прибутковості кредитно-інвестиційних операцій.

Третій блок-оптимізація ресурсної бази, який включає заходи щодо раціоналізації залучених і запозичених ресурсів та їх розміщення у найприбутковіших варіантах. Складовими цього блоку є:

- забезпечення оптимальної структури запозичених і залучених коштів та їх відповідності за обсягами, строками й умовами мобілізації структури активів;
- реалізація ефективного податкового менеджменту;
- узгодження оцінки кредитних ризиків та оптимального розміру резерву для покриття збитків за кредитами [9, с.75].

Висновки і перспективи (Discussion). Проаналізований сучасний стан капіталізації банківської системи України можна охарактеризувати як кризовий, адже постійно банківські установи визнаються неплатоспроможними та ліквідуються. Однак, з іншої сторони відбувається і активне нарощення капіталу банками, а отже в майбутньому ми можемо очікувати підвищення стабільності та надійності банківської системи. Підвищення рівня капіталізації банківської системи забезпечує також цілеспрямована діяльність Національного банку, орієнтована на підвищення ефективності функціонування банків. Для подальшого налагоджування процесу нарощення капіталу була запропонована модель оптимізації капіталу банку, яку необхідно поєднувати з

використанням зарубіжного досвіду країн, які вже зіткнулися з даною проблемою та підвищили таким чином свою фінансову стійкість.

Заходи щодо нарощення обсягів капіталу повинні розроблятися як на макрорівні, так і на рівні кожного комерційного банку. Важливою умовою капіталізації банківської системи є поліпшення загальноекономічної ситуації в країні, стабільності грошового обігу, споживчих цін та грошової маси. Необхідно легалізувати тіньовий капітал, ввести податкові пільги на прибуток банків, створити умови, що будуть сприяти зменшенню ризиків та збільшенню дохідності банківської діяльності.

Однією з найбільших проблем банківського сектору, яку необхідно вирішити, це відсутність повноцінного фондового ринку, через що стає неможливим оцінка капіталізації банківських установ через ринкову вартість їх цінних паперів та неможливе використання такого способу нарощення капіталізації як первинне публічне розміщення акції.

Не дивлячись на велику кількість невирішених проблем та задач, найближчому майбутньому в Україні все таки сформується повноцінна банківська система, а цьому буде сприяти професіоналізм і накопичений практичний досвід великої кількості теперішніх банківських працівників.

Список використаних джерел

1. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – Львів : Вид-во Нац.ун-ту “Львівська політехніка”, 2005. – 714 с. - ISBN 966-553-272-3
2. Енциклопедія банківської справи України / ред. В. С. Стельмах ; Національний банк України, Інститут незалежних експертів. – К. : Молодь : Ін Юре, 2001. – 680 с. - ISBN 996-7615-21-9.
3. Каба О.В. Проблема капіталізації банків на шляху інтеграції фінансово-кредитної системи України // http://www.rusnauka.com/5_NTSB_2007/Economics/20371...
4. Марцин В.С. Проблеми і шляхи підвищення капіталізації банківських установ в управлінні капіталом банку / В.С. Марцин // Фінанси України : зб. наук, праць. – 2007. – № 2. – С. 77-88
5. Крамаренко Г.А. Банківська система України в умовах глобалізації: захист національних інтересів, безпека розвитку / Г.А. Крамаренко // Бюлетень міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2008. – № 1. – С. 197-206

6. Стойка В.С. Проблеми капіталізації комерційних банків України в сучасних умовах/ В.С. Стойка // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2014. - №4. – С.98-103.
7. Тарасевич Н. В. Проблеми капіталізації банків в Україні / Н. В.Тарасевич // Вісник соціально-економічних досліджень. Збірник наукових праць. – 2013. – № 1(48). – С. 295-299.
- 8.Щебликін Г.С. Капіталізація банківської системи України [Електронний ресурс] – Режим доступу http://nauka.hnpu.edu.ua/sites/default/files/fahovi_v..
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання негативному впливу на стабільність банківської системи: Закон України, затверджений Верховною Радою України від 04.07.2014 № 1586-VII. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1586-18>
10. Тарасевич Н. В., Мазуренко К. Е. Оцінка впливу іноземного капіталу на функціонування банківської системи України / Н. В. Тарасевич, К. Е. Мазуренко // Регіональна економіка та управління. Науковий журнал Східноукраїнського інституту економіки та управління. – 2016. – № 3(10). – С. 74-77.
11. Коваленко В.В., Черкашина К.Ф. Методичні підходи до визначення рівня капіталізації банківської системи / В.В. Коваленко, К.Ф. Черкашина // Фінанси України. - 2010. - №8. - С.73-85.

References

1. Zagorodny AG Financial and economic dictionary / AG Zagorodny, GL Voznyuk. - Lviv: Type Nats.un-in-one "Lviv Polytechnic", 2005. - 714 p. - ISBN 966-553-272-3
2. Encyclopedia of Banking spavy Ukrayina / ped. VS Stelmakh; National Bank Ukrayina Institute ekspektiv independent. - K: Youth: John Yupe, 2001. - 680 p. - ISBN 996-7615-21-9.
3. A. Kaba The problem of capitalization of banks towards integration of financial and credit system of Ukraine // [http://www.rusnauka.com/5._NTSB_2007/Economics/20371 ...](http://www.rusnauka.com/5._NTSB_2007/Economics/20371...)
- 4.Martsyn B.C. Problems and ways to improve the capitalization of banks in the Bank's capital management / B.C. Marcin // Finance Ukraine: Coll. sciences jobs. - 2007. - № 2. - P. 77-88
- 5.Kramarenko GA The banking system of Ukraine in conditions of globalization: the protection of national interests, security, development / GA Kramarenko // Bulletin of the International Nobel Economic Forum. - 2008. - № 1. - P. 197- 206
6. VS Rack Problems capitalization of commercial banks in Ukraine in modern conditions / VS Rack // Scientific Bulletin of the Uzhgorod University. - 2014. - №4. - С.98-103.
7. Scheblykin GS The capitalization of the banking system of Ukraine [electronic resource] - Access [http://nauka.hnpu.edu.ua/sites/default/files/fahovi_v ..](http://nauka.hnpu.edu.ua/sites/default/files/fahovi_v..)
8. On amendments to some legislative acts of Ukraine to prevent negative consequences for the stability of the banking system: the Law of Ukraine approved

by the Verkhovna Rada of Ukraine of 04.07.2014 number 1586-VII. - Access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1586-18>

11. V. Kovalenko, Cherkasy KF Methodological approaches to determining the level of capitalization of the banking system / VV Kovalenko, KF // Finance Cherkasy Ukraine. - 2010. - №8. - S.73-85.